

2023

OCAK
ŞUBAT

ISSN 1309-6125

MILLER **D**egirmenci

DEĞİRMEN & BAKLIYAT TEKNOLOJİLERİ VE YAN SANAYİ **DERGİSİ**

Yıl: 17 Sayı: 134

INNOVATION
MORE THAN JUST A WORD

Alapros
GRAIN MILLING TECHNOLOGIES

www.alapros.com

CLEANING | **MILLING** | HANDLING/FILTERING | SCALE/PACKING

JOE GLAUBER
Dünyaya yetecek
kadar tahıl var ama
hangi fiyata?

NEJAT ÖZÇİMEN
Rusya'da Türk un
sanayisinin vizyonu

içindekiler

►Kapak dosyası

58 Tahıl piyasalarında
Karadeniz etkisi

►Röportaj

68 JOE GLAUBER
Dünyaya yetecek
kadar tahıl var ama
hangi fiyata?

►Makale

88 NEJAT ÖZÇİMEN
Rusya'da Türk un
sanayisinin vizyonu

HABERLER

20

USDA, dünya buğday üretim,
tüketim ve ihracat tahminini artırdı

22

Ukrayna, Afrika'da tahıl
merkezleri kuracak

26

ABD Buğday Birliği, Türkiye'nin un
politikasını DTÖ'ye şikayet etti

28

Mühlenchemie, kompozit un
araştırmalarına ödül verecek

32

Devasa stok ve yaptırımlar,
Rus buğday fiyatlarındaki artışı frenliyor

46

Küresel tohum devlerinde
hibrit buğday yarışı

Nejat Özçimen
KURUCU ORTAK
MONDEF

Rusya'da Türk un sanayisinin vizyonu

Bugün zaman, yatırımcılar için eskisinden daha hızlı ilerliyor ve hatta maliyeti algıladığımızdan çok daha pahalı. Çok açık birşey var ki, Rusya-Türkiye diplomasisinin bu güzide tarihi sürecinde daha fazla beklemek büyük bir fırsat kaybı.

Şüphesiz bölgemizde yaşanan kriz hemen her sektörü zorlarken; bu durum şirketleri krizin olumsuz etkilerinden minimum etki ile atlatabilmek adına arayışlara itti. Oluşan yeni normallere yönetim sistemlerini ve tedarik zincirlerini yapılandırabilen birçok şirket olurken, diğer tarafta her gün mücadele etmek ve zor kararlar vermek zorunda olan ezici bir çoğunluk ise yeterli adaptasyonu sağlayamadı.

Kuşkusuz bahsi geçen bu dev grup hem stratejik hem de reel bir bakış açısına bugün hiç olmadığı kadar çok ihtiyaç duyuyor. İlave olarak pandemi kaynaklı enflasyon baskısı ve lojistik kriz de eklenince yatırımcının önündeki belirsiz denklem daha da bulanıklaşıyor. Esas olarak bu makalenin amacı, tam da tanımladığımız sebeplerden dolayı ortaya çıkan bu boşluğu bir nebze de olsa doldurabilmek.

Hangi yatırımcıdan bahsedildiği aslında tahmin edilemez değil. Öncelikle burada faiz, döviz, emlak, kripto veya borsanın bizim alanımız olmadığını belirtmek gerekiyor. Bizler sadece sanayi yatırımcısına odaklanıyoruz. Yani daha spesifik bir tanımla, ham maddeyi işleyerek bir mamül çıkaran üreticiyi kastediyoruz. Üretici demişken akla gelen ilk şey de elbette 'maliyet girdileri' kavramıdır. Temelde imalat sektöründe 3 ana maliyet girdisi vardır:

1. Hammadde
2. Enerji
3. İşçilik

Majör odak alanımızın, gıda sektörü ve daha özelinde buğday unu olması, yukarıdaki kalemlerde global bir stratejik güç

olan Rusya Federasyonu'nun önemini kat be kat artırmaktadır. Şimdi, buğday ihracatında liderliği kimseye kaptırmayan bu dünya devinin 2022 yıl sonu trendlerindeki yerine karşılaştırmalı bir göz atalım.

2022 yıl sonu gıda trendlerinde Rusya ve Dünya

Dünya	Rusya
Navlun düştü	Navlun arttı
Yerel paralar devalue oldu	Ruble stabil
Tahıl yedeği azaldı	Tahıl rekor kırdı
Yeni Global ortaklıklar	Global firmalar pasifize
Üretim maliyetleri arttı	Üretim maliyetleri stabil
Gıda fiyatları yükseldi	Gıda fiyatları stabil
Çin'in önemi devam etti	Çin'in önemi daha da arttı
Lojistik rotalar değişti	Lojistik sınırlamalar geldi
Açlık arttı	-

KARADENİZ: RUSYA'NIN DÜNYAYA AÇILAN KAPISI

Rusya'nın son 15 yılda makul çevrelerce de takdir edilen tarım politikası, neredeyse logaritmik bir başarıyla, özellikle buğdayda 40 milyon ton ihracatla dünyada ilk sıraya yerleşmesinin de önünü açtı. Bugün için Rusya'da buğday genelinde üretimin yaklaşık yüzde 40'ı güneybatısındaki Krasnodar, Rostov ve Stavropol bölgelerinde gerçekleşiyor.

Rusya'nın yumuşak buğday üretiminde bölgelere göre dağılım (mil. t) *

Diğer taraftan, genel tahıl ihracatının yüzde 60'ı yine aynı bölgelerin mahsullerinden oluşurken, toplam üretilen tahılın yüzde 87'si deniz yoluyla ihraç edilmekte ve bunun yüzde 81'ini Karadeniz limanları karşılamaktadır.

Bölgedeki son jeopolitik gelişmeler, Rusya için Karadeniz'in var olan önemini daha da artırdı. Bu çoklu denklemler içinde Türkiye'nin, Ukrayna-Rusya ekseninde arabulucu rolüyle yüksek bir performans sergilemesi, yakın ve orta vadeli konjonktür tanımlamasını da değiştirmekte. Şöyle ki; artık Karadeniz'deki lojistik ağların, tarafların yapıcı adımlarıyla daha da büyümesini öngörmek reel ve rasyonel açıdan net bir tespit haline geldi.

Peki, Rusya ekonomisinin spekülasyonlardan öte gerçek durumu ne?

Rusya ekonomisi ve maliye politikası, özellikle merkez bankasının faiz indirim kararları (<%10), Ruble'nin dolar karşısında verdiği temkinli 9 aylık sınav (~<70 Rub/USD), bütçenin dış

ticaret fazlası (~+200 milyar USD) ve resmi enflasyon verileri ile (<15%) stabil seyrediyor.

İlave olarak petrol, gaz, değerli metal ve diğer cevherlerin ihracattaki rolü, alternatif kanallara diversifikasyonu ile bütçeyi rahatlattığı görülüyor. Bütçe, devlet ve özel sektörün kısa vadeli borçlarını ve faizlerini kapatmaya yetecek büyüklükte rahat davranabilme gücüne sahip. Bu durum, devletin bütçe harcamalarını artırmasına ve böylece para emisyonunun artmasına yol açıyor. İzlenen bu politika enflasyonla büyüme hedefine ve ardından işsizliğe olumlu etkide bulunuyor.

Önemle belirtmek gerekir ki bu tablo resmi verilerden ziyade, son zamanlarda daha çok rağbet gören bağımsız piyasa otoritelerinin tahminlerinden oluşan istatiki analizlere dayanıyor. Herhalde, yukarıdaki karneyi, -en azından şimdilik- Rusya'nın yaptırımlara karşı bağımsızlık kazandığı şeklinde yorumlasak, asgarî bir tabirle, hakkaniyetli ve makul bir sonuç olacaktır.

Rusya makro-ekonomik verileri (Aralık 2022)

Yıl	Enflasyon	MB Faizi	Büyüme (% YoY)	İhracat (bill.USD)	İthalat (bill.USD)	USD / RUB rate (yıllık ort.)
2022	12,3	10,6	-2,9	610,0	335,0	68,2
2023	5,8	7,3	-2,4	496,0	350,0	70,0
2024	4,2	6,6	1,5	475,0	365,0	73,0
2025	4,0	6,0	1,5	457,0	375,0	75,0

YATIRIMCI NEREYE BAKAR?

Madem ki Rusya'nın maliye ve para politikasına değindik, şu basit benzetmeyi tekrar etmekte fayda var. Ülke mali politikaları, havuz problemine benzer. Bir havuz düşünün ki içindeki su o ülkedeki toplam ekonomik faaliyetler olsun, altında vanalar olan ve bu vanaların vergi oranları ve vatandaşın tasarrufuna göre açılıp kapanarak su miktarını kontrol ettiği bir havuz olsun bu. Haydi üstüne de iki musluk koyalım; bunlar da merkez bankasının (MB) piyasaya sürdüğü parayla devletin yaptığı harcamalar olsun. Su azalınca işsizlik artsın, artınca da işsizlik çözülsün ama enflasyon artsın.

Enflasyonun sebebi hükümetlerin programlarını yerine getirmek için yaptıkları harcamaları, aldıkları vergilerden daha fazla yapmak istemesidir. Faizler düşerse insanlar bankada tasarruf yapmayacak, piyasadaki para miktarı yine artacaktır. Yani yatırımlar artacak, işsizlik yine azalacaktır. Enflasyon varsa faizler hemen yükselir. Yükselince sermaye maliyeti artar. Kaynak temini bulunmaz hale gelir. Yatırımlar durur. Yatırım olmayınca üretim artmaz, o artmayınca ekonomik büyüme olmaz, bu olmayınca da toplumun refahı yükselmez. Faizler arttığında ise tasarruflar artıp, işsizliğe sebep olur.

Yani özetle hükümet ve MB bu havuz benzetmemizdeki vanaları ve muslukları karşılıklı ayarlayarak ekonomiyi dengede tutar, en önemli iki konu olan işsizlik ve enflasyonu kontrol ederler. Büyüme bu şekilde kontrollü yürütürler.

Hal böyle iken, hangi ülkede olursa olsun, sanayi yatırımcısı ilk bakışta bir ekonomide şu 4 ana veriye güvenir:

1. Merkez Bankası faizi
2. Enflasyon
3. İşsizlik
4. Döviz kuru

Her ne kadar Rusya, bu verilerinde kendi rüştünü ispatlamış gözükse de sanırım şu notu her zaman düşmekte de fayda var: 'Yatırımcılar böylesi dönemlerde sadece görmek istediklerini görür.'

SANAYİCİNİN POZİSYONU NE OLMALI?

İçinde bulunduğumuz jeopolitik eksen fay hattı izlenimi verse de, klasik devlet, yatırımcı ve banka üçgeninde taraflar bir yatırımda aşağıdaki 7 temel riski ortadan kaldırmaya çalışır;

1. Teknik
2. Hukuki
3. Bütçe
4. Finans Modeli
5. Makroekonomi
6. Hammadde
7. Satış

Bir yatırımın gerçekleşmesinde üç tarafın da sürekli elimine etmeye çalıştığı bu riskler, esasında teknik yönden makine-ekipman ve teknoloji sorunu yaşanmaması, projeyi gerçekleştirecek tarafların tüzel yapı ve izinler açısından hukuki engelini bulunmaması, öngörülen bütçenin sıhhati, maliyet ve satış dengelerini yansıtan finans modelinin doğru kurulması, projenin döviz ve makroekonomiye bağımlılığı, hammadde temini ve alıcı kanalları şeklinde özetlenebilir.

Bir yatırımcının düşündüğü en önemli şeyin yatırımının en hızlı geri dönüşü olduğundan eminsek, burada zaman maliyetine değinmek gerekiyor. Zamanın (t) ekseninde olduğu bir endüstriyel yatırımın mutlak 4 ana aşaması vardır. Bunları 1. İzinler ve tasarım; 2. İnşaat ve altyapı bağlantıları, 3. Ekipmanların montajı ve 4. Son olarak üretimin başlaması şeklinde özetleyebiliriz. Sanayici bir taraftan bu aşamaları sorunsuz atlatıp bir an önce tesisinde nihai ürün görmek isterken, diğer taraftan da yukarıdaki risklerin doğru yönetilmesini, özellikle Rusya gerçeklerinde, ihmal etmemelidir.

Peki Rusya'da devlet ve bankalar ne vad ediyor?

Hiç şüphesiz, Rusya'da da aynen dünyanın herhangi bir yerinde olduğu nitelik ve nicelikte, ülke ekonomisinin yatırım çekiciliğini artırmayı amaçlayan devlet ve banka teşvikleri mevcut. Apayrı bir makalenin konusu olan bu destekler esasında üç ana çerçevede ele alınarak basitleştirilebilir:

1. Üretim yeri için arsa seçimi
2. Vergi indirimleri
3. Optimum finansman

Malumunuz, doğru yer seçiminde arsanın fiyatı kadar altyapı ve ulaşım kolaylığı da öncelikli konulardır. Bunlar için Rusya'da ilk akla gelen platformlar Serbest Bölgeler (ÖEB), Organize Sanayi bölgeleri (ÖSB) ve Öncelikli Kalkınma Bölgesi adıyla anılan (TASED/TOCEP)'lerdir. Şemadan da görülebileceği gibi, aslında her bölge yatırımcıya yaklaşık aynı teşvikleri sunmakta iken, ÖEB'de ve TASED'de bu önlemler federal düzeyde (kırmızı işaretli), sanayi sitelerinde ise bölgesel (gri) seviyede sağlanır. Kuşkusuz, gıda sektöründe yer seçimi için, ham maddeye yakınlık veya hazır mamülün alıcılara ulaştırılması en büyük rolü oynuyor.

Keza, vergi indirimleri ve gümrük kolaylıkları da ilk bakışta çekici görünen fakat illa ki finans modeli kurulunca NPV (Net Bugünkü Değer), IRR (İç Getiri Oranı) ve PBP (Geri Dönüş Süresi) değerleri ile yorumlanması gereken destekler.

PEKİ EN UYGUN PROJE FİNANSMAN YAPISI HANGİSİ?

Rusya'da özellikle ihracat yoğun üretim yapacak sanayi tesisleri için çok cazip finansman yolları mevcut. Bugün çok

NEJAT ÖZÇİMEN

MonDef şirketi kurucu ortağı Nejat Özçimen, 20 yılı aşkın süredir Rusya'da yaşıyor. Türk ve Avrupalı yatırımcılara tekstil, gıda, lojistik, otomotiv ve bankacılık gibi değişik sektörlerde devlet destekleri ve projelerin finansman yapısının kurulması sürecinde rehberlik işleri ile uğraşıyor.

geniş bir yelpazede özel ve devlet bankaları, Sanayi Kalkınma Fonu (IDF/ФРП), MSP Corporation (Корпорация МСП) gibi kurumlar indirimli faiz oranlarıyla çok cazip teklifler sunmakta. O derece ki, günümüzde bazı devlet ihracat destek programları yatırımcılara piyasa faizlerinin rahatlıkla yarısını, hatta yüzde 80'ine kadar sübvansiyon teklifleri sunmakta.

Biz, bütün bu yukarıda bahsi geçen faktörlerin yatırımcı için gerçek faydasını geçtiğimiz sene Rusya'daki Avrupa İşadamları Birliği için örnek bir 2 Ha arsa üzerinde ve 10.000 m² kapalı alana ihtiyaç duyan ve üretim için 1,5 Mwt güç ile elektrik tüketen orta ölçekli 10 milyon USD bütçeli bir proje için analiz etmiştik. Yüzde 25 özkaynak / yüzde 75 banka kredisi varsaydığımız proje, anapara ve faiz ödemelerini ise açılış sonrası %15 civarı bir FAVÖK (EBITDA) marjı ile nihai ürün satışı ile geri ödüyordu.

Tahmin edeceğimiz üzere, analizler gösterdi ki diğer birçok teşvik karmaşasından ziyade, en optimum IRR ve yatırım geri dönüşünde gelir vergisi indirimi, sübvansiyonlu faiz oranı ve hammadde maliyet girdileri başa baş yarışan faktörler oldu. O yüzden, tekrar belirtmek gerekir ki özellikle faiz oranlarının yatırım geri dönüşü üzerindeki etkisi bu kadar ciddi iken yatırımcıların başka faktörlere bağımlı kalmaları matematik olarak anlaşılması zor bir tutum olsa gerek.

SON SÖZ

Yakın çeyrekte son bulacağını umduğumuz günümüz jeopolitik gerginliklerinden de arınarak acaba şu soruları kendimize tekrar mı sormalıyız? Türkiye nerede ve hangi rolde? Matematik ve akan zaman neyi işaret ediyor?

Rusya'dan ham maddenin gümrük vergileri de dahil külfetli temini, bunu işler iken ortaya çıkan enerji maliyetleri ve diğer olası hukukî riskler, bize acaba yine Thomas Jefferson'un meşhur sözünü mu akla getiriyor: 'Tüccarın ülkesi yoktur.'²

Konumuzu oryantal bir gelenekle felsefi sonlandıralım. Bugün zaman, yatırımcılar için eskisinden daha hızlı ilerliyor ve hatta maliyeti algıladığımızdan çok daha pahalı. Çok açık birşey var ki, Rusya-Türkiye diplomasisininin bu güzide tarihi sürecinde daha fazla beklemek büyük bir fırsat kaybı.³

'İyi ayarlanmış bir saat, bir saniyeyi bile ziyan etmez! Ve herkes bilir ki bir saat ya geri kalır yahut ileri gider. Bu işin üçüncü şekli yoktur.'⁴

Referanslar

1. Cost of time
 2. Merchants have no country
 3. Opportunity loss
 4. Saatleri Ayarlama Enstitüsü – Ahmet Hamdi Tanpınar
- * Kaynak: www.fczerina.ru